

Pražské vojenské budovy a hřbitovy

Praha má kromě své kulturní a politické minulosti (a ovšem současnosti) také bohatou minulost vojenskou. Politika je s vojenstvím ostatně spojena pevnými pouty, jak to lapidárně vyjádřil Clausewitz ve svém proslulém výroku, že válka je pokračováním politiky jinými prostředky. Praha má vojenskou minulost mimořádně pestrou, jak ani jinak nemůže být, uvážíme-li její zeměpisnou polohu a dějinnou úlohu, kterou hrála v životě Českého království.

Hmotných památek vojenského charakteru v hlavním městě nezůstalo mnoho. Je to pochopitelné, protože na rozdíl od památek s vysokou uměleckou úrovní mají vojenské památníky hodnotu většinou „pouze“ historickou. Jedná se totiž o původně čistě účelové nemovitosti, které příval nových událostí nemilosrdně smetl, v lepším případě zanechal ve fragmentech. Od živoucího města nelze chtít, aby samo sebe konzervovalo v čase, a tak je nutné smířit se s tím, že pro své potřeby přizpůsobuje a mění zařízení, která již nevyhovují původnímu účelu, nebo když tento účel zanikl. To se týká především budov, které sloužily vojsku, ať již jejich poslání bylo jakékoliv, ale také opevnění, hřbitovů a bohužel mnohdy i soch a pomníků – málokterá sláva zvadne tak rychle, jako sláva vojevůdců...

Účelem této práce je podat informaci o historii a současném stavu těchto mizejících památníků vojenských dějin Prahy. Vypsát jejich osudy v širších souvislostech by znamenalo vypsát vojenské dějiny téměř celé Evropy. Proto jsou historické souvislosti připomenuty jenom okrajově a v nejnnutnějších případech.

A. VOJENSKÉ BUDOVY

Kasárny, účelové stavby, velitelství, špitály, školy

Snaha ubytovat vojsko odděleně od ostatního obyvatelstva je kupodivu poměrně nového data. Souvisí samozřejmě s úlohou armády ve společnosti. Dokud byl vojenskou službou v případě ohrožení státu povinen každý dospělý muž, budovaly se pouze zbrojnice, strážní budovy apod. V době námezních armád bylo vojsko ubytováno podle možností v obydlích měšťanů a sedláků. Teprve po třicetileté válce, která přinesla obyvatelstvu nekonečné útrapy, bylo rozhodnuto ubytovat vojsko odděleně ve vlastních budovách. Kasárny budoval buďto stát, anebo obec. Vzorem byly patrně pevnostní stavby sloužící jako útulek posádky pevnosti. Tomu nasvědčuje i etymologie slova kasárny. Ačkoliv starší výklad odvozoval jeho původ z italského casa d'arme – dům na zbraně, zbrojnice – (viz například Ottův slovník

naučný), nejnovější závěry vidí jeho původ v provensálském slově *cazerna*, strážní domek, což se odvozuje od latinského *quaderna*, čtvercový domek v pevnosti.

V Praze byly prvními takovými kasárnami Újezdské kasárny, zbořené roku 1927. V 18. století prodělala výstavba kasáren a jiných užitkových vojenských budov dvě významná období – dobu panování Marie Terezie, jejíž zdoluhavé války vyžadovaly udržovat ve zbrani množství vojska – a období vlády jejího syna Josefa II. Zatímco v prvním období vynakládal erár na vojenská zařízení obrovské prostředky, Josef II. vyřešil otázku ubytování vojska jednodušeji – nastěhoval je do zrušených klášterů. Těchto budov se také zachovalo nejvíce, jednak pro jejich větší stavební a historickou hodnotu, za druhé proto, že svému účelu sloužily téměř až do současnosti. V minulosti se kasárny dělily podle druhu vojska v nich ubytovaného na pěchotní, jezdecké, dělostřelecké, zákopnické, vozatajské atd. Bylo také zvykem pojmenovávat je podle známých osobností; rovněž tato praxe se v pozměněné formě udržela dodnes.

Vedle ubytovacích prostorů bylo pro chod armády nezbytně nutné vystavět další účelové stavby nejrůznějšího druhu, ať již sloužily výživě vojska, jeho správě anebo vzdělání. Následující výčet pražských vojenských objektů je pro snadnější orientaci seřazen podle abecedy.

Albrechtské kasárny (1886 – dosud)

Praha 5 – Smíchov, nám. Sovětských tankistů, čp. 234/5

Postaveny v letech 1886–1892 podle tzv. Grueberova typu kasáren. Do roku 1918 se nazývaly Albrechtské, v letech 1918–1939 Štefánikovy, od roku 1945 Kasárny Julia Fučíka.

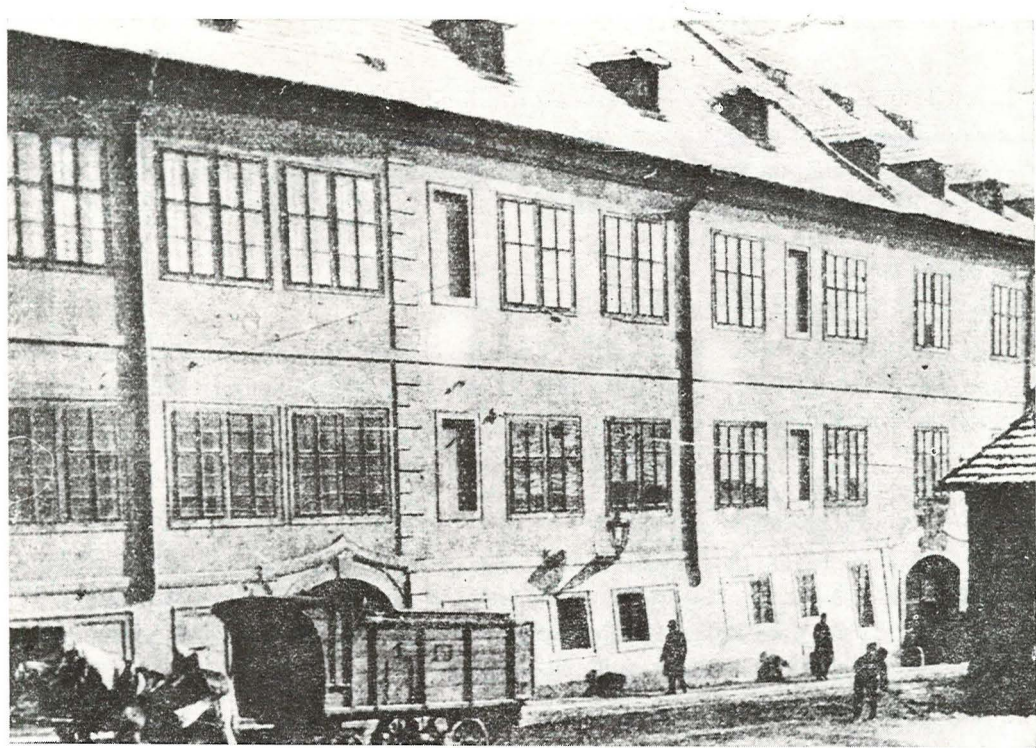
Kolem roku 1914 zde bylo velitelství 11. (píseckého) pěšího pluku se dvěma prapory. Zde také sloužil a odsud odcházel do první světové války spisovatel a novinář Egon Ervín Kisch.

V letech 1915–1918 zde byl kasernován 51. pěší pluk rumunsko-maďarský z Kluže a v letech 1918–1939 5. pěší pluk, ve kterém sloužil jako prostý voják Julius Fučík. Za nacistické okupace v letech 1939–1945 byl sem umístěn 1. prapor tzv. Vládního vojska č. 1. Od roku 1945 dodnes slouží kasárny vojenským účelům. Dne 29. července 1945 byl před nimi odhalen pomník sovětským osvoboditelům Prahy – sovětský tank nesoucí číslo 23.

Bruské kasárny (1779–1928)

Praha 1 – Malá Strana, Klárov, čp. 132/2

Původní objekt kasáren stál v místech dnešního malého parčíku na Klárově. Roku 1683 zde bylo vojenským erárem odkoupeno několik měšťanských domů, které byly upraveny na kasárny s rozsáhlými konírny. Tento objekt byl zbořen roku 1763. Mezitím zakoupila vojenská správa několik občanských domů na protější straně, ve kterých umístila po menších stavebních úpravách tzv. Vojenské depositorium. Opravovaly se zde výstrojní součástky vojáků pražské posádky. Roku 1779 sem byl nastěhován pražský 28. pěší pluk. Zde vykonával koncem osmdesátých let minulého století vojenskou službu jako jednoroční dobrovolník spisovatel Josef Holeček a v letech 1885–1895 zde sloužil podplukovník Ludvík Castaldo, na jehož počest složil zdejší vojenský kapelník Josef Nováček známý pochod.

Kasárny Bruska na Klárově v r. 1899

Černínské kasárny (1848–1928)

Praha 1 – Hradčany, Loretánské nám., čp. 101/5

Monumentální raně barokní budova byla postavena v letech 1669–1692 podle plánů architekta Francesca Carattiho pro hraběte Humprechta Jana Černína z Chudenic. V roce 1848 objekt vykoupil rakouský erár a roku 1851 tam nastěhoval dělostřelce. Po státním převratu v roce 1918 zde byl mimo dělostřelců kasernován také 1. čs. autoprapor. Kasárnami zůstal Černínský palác až do roku 1928. V letech 1928–1932 byla budova obnovena podle návrhu arch. Pavla Janáka pro ministerstvo zahraničních věcí. V době nacistické okupace zde sídlil úřad říšského protektora, kde měl své pracoviště neblaze známý SS-Gruppenführer Karl Hermann Frank. Po roce 1945 byl objekt vrácen ministerstvu zahraničních věcí.

Četnické kasárny (1850–1948)

Praha 1 – Malá Strana, Karmelitská, čp. 388/2–4

Budova stojí v místech, kde v letech 1329–1420 stál klášter magdalenitek, který po roce 1420 přestal existovat a byl obnoven až roku 1604 řádem dominikánů. Ti u kláštera postavili v roce 1656 podle návrhu arch. Carattiho chrám sv. Maří Magdalény, v němž byli pochováni oba Dienzenhoferové. Roku 1783 celý objekt zabral stát. Do roku 1791 zde byl sklad cukru,

v letech 1791 až 1849 zde sídlil Pražský poštovní úřad, pro nějž objekt upravil Josef Zobel. V roce 1850 byl předán nově zřízené instituci – rakouskému četnictvu. Z té doby také pochází dnešní pozdně empírová podoba budovy (arch. Josef Wachtl a Josef Wetzel, 1853). Od roku 1948 je zde Státní ústřední archiv.

Farabovské kasárny

Praha 1 – Nové Město, Hybernská ul., čp. 1008/24

Byla to menší budova, která stála v místech dnešního činžovního domu. Po válce v roce 1866 byla proměněna ve vojenský špitál, který pražská obec roku 1884 odkoupila. Koncem 19. století byly kasárny zbořeny.

Ferdinandovy kasárny (1844–dosud)

Praha 8 – Karlín, Křížkova ul., čp. 12

Byly postaveny v letech 1844–1845 pražskou obcí pro rakouské ženijní jednotky. Byl zde stabilně kasernován 3. pionýrský prapor a vždy jeden detašovaný prapor pěších pluků 17. pěší brigády. Kolem roku 1905 si v těchto kasárnách u českobudějovického 91. pěšího pluku odbyval základní vojenskou službu Antonín Zápotocký.

Hyberské kasárny (1784–1789)

Praha 1 – Nové Město, náměstí Republiky, čp. 1037/3

Po zrušení řehole hybernů (3.11.1784) bylo do někdejšího kláštera na pět let nastěhováno vojsko. V roce 1789 sem bylo na čas přestěhováno z Václavského náměstí české divadlo Bouda. V letech 1808–1811 byla budova přestavěna podle plánů arch. Jiřího Fischera. Původní kostel se stal celnicí a v klášterní budově byly umístěny celní a finanční úřady. V letech 1940–1942 byl objekt adaptován Josefem K. Říhou pro výstavní účely.

Kasárny Na Františku (1782–1856)

Praha 1 – Staré Město, Na Františku, čp. 811/12

Stály v místech dnešního dětského hřiště na rohu ulice Kozí a nábřeží Na Františku vedle nemocnice. Budova, původně klášter, byla útlukem několika církevních řádů. V roce 1626 zde vystřídaly dominikány klarisky z Panenských Břežan, které zde byly až do roku 1782, kdy byl klášter Josefem II. zrušen a byli tam nastěhováni vozatajci. Roku 1856 byla budova pro nevyhovující podmínky změněna ve vojenskou věznici, do níž byli přemístěni vězni z Královských kasáren. Koncem 19. století byli vojenští vězňové přestěhováni do nové posádkové věznice na Hradčany; část objektu se stala civilní městskou věznicí, zatímco druhá část byla změněna na tzv. Transporthaus. Nakonec byl objekt využíván jako chudobinec a v rámci asanačních úprav roku 1930 zbořen.

V letech 1868–1869 zde byly demobilizovány zbytky dobrovolnické armády dočasného mexického císaře Maxmiliána Ferdinanda Josefa, popraveného roku 1867 vojsky Benita Juareze v Queretaru v Mexiku.

Kasárny vozatajců – „Chemalkaserne“

Praha 1 – Nové Město, nám. I. P. Pavlova

Stály do roku 1890 napříč dnešní vozovky při vyústění ulice Ječné do náměstí I. P. Pavlova v místech někdejší Slepé brány, zbořené roku 1874. Umístění vozatajců v těchto kasárnách bylo opodstatněno tím, že v prostorech barokních hradeb, které vedly od Slepé brány přibližně podél domů mezi ulicemi Vítězného února a Lidových milicí až na Karlov, byly sklady vozatajského materiálu. Po zrušení kasáren se vozatajci přestěhovali jednak do Nových vozatajských kasáren ve Vršovicích, jednak do kasáren na dnešním náměstí Republiky.

Jezdecké kasárny staré (1775–1880)

Praha 1 – Nové Město, Na poříčí, čp. 1043

Kasárny byly postaveny v letech 1755–1760. Byla to třípodlažní budova obdélníkového půdorysu tzv. španělského typu. V objektu byli ubytováni jezdcí přibližně v počtu jeden a půl eskadrony (asi 120 osob). Jejich úkolem byla zejména kúryrní služba u Generálního velitelství, či jezdecký bezpečnostní doprovod při převážení cenného materiálu Prahou nebo mimo Prahu.

Kolem roku 1880 zakoupilo objekt město Praha a dalo ho zbořit. Na jeho místě stojí dnešní činžovní domy. Jezdci se odtud přestěhovali do budovy Nových jezdeckých kasáren za Invalidovnou v Karlíně.

Jezdecké kasárny nové (1885 – dosud)

Praha 8 – Karlín, U Sluncové, čp. 404/2, 395/4, 8/6

Byly postaveny na náklad města jako náhrada za jezdecké kasárny z Poříče. Později, v době první republiky, byly rozšířeny, takže svojí kapacitou postačily pro jednu jezdeckou korouhev (přibližně 340–350 jezdců). V té době nebyla úkolem jezdců již jen kúryrní služba, ale posádka tvořila jakousi „policejní bezpečnostní rezervu“ pro možný zásah proti případným demonstantům (viz zásah dragounů roku 1905 při demonstracích za všeobecné volební právo). Dragouni zde byli ubytováni až do roku 1939 (5. dragounský pluk).

Jiřské kasárny (1791 – dosud)

Praha 1 – Hrad, zadní trakt Jiřského kláštera

Klášter benediktinek, který vybudovala abatyše Mlada Přemyslovna kolem roku 973, sloužil tomuto církevnímu řádu až do roku 1782, kdy byl Josefem II. zrušen. Až do roku 1791 zde bydleli mladí kněží, pak sem bylo nastěhováno vojsko. Objekt stačil k ubytování jednoho pěšího praporu včetně velitelství příslušného pluku. V době první republiky zde byla kasernována tehdejší hradní stráž.

Jezuitské kasárny (1773–1785)

Praha 1 – Malá Strana, Malostranské nám., čp. 203/16

Současná budova původně sloužila řádu Tovaryšstva Ježíšova. Od roku 1672 zde bylo je-

zuitské gymnázium spojené s profesním domem. Mezi jeho významné žáky patřil například K. I. Dienzenhofer. Po zrušení řádu roku 1773 byla budova změněna v kasárny. Po roce 1785 bylo vojsko vystěhováno a objekt byl předán Správě zemského gubernia. Od roku 1850 se stal sídlem místodržitelství, a to až do vzniku republiky v roce 1918, potom Zemské sněmovny. Stavba, původně barokní, byla koncem 18. století klasicistně přestavěna.

Josefské kasárny (1795 – dosud)

Praha 1 – Nové Město, náměstí Republiky, čp. 1078/79

Objekt kasáren stojí v místech někdejšího kláštera a špitálu řádu kapucínů z roku 1653. V roce 1795 (2. června) byl klášter zrušen a budovu koupili čeští stavové pro potřeby vojska. Jako první zde byl ubytován pražský 28. pěší pluk, u kterého nastoupil ve funkci furýra (účetního poddůstojníka) Josef Kajetán Tyl (16. července 1831), který zde roku 1834 napsal text k písni Kde domov můj, což připomíná pamětní deska. V letech 1859–1860 byl objekt přestavěn do dnešní novorománské podoby. Autory průčelí, které je pozoruhodné konzolovou římsou a pseudoromantickým obloučkovým motivem, byli Eduard van der Nüll a August Sicardsburg. V té době byly přistavěny i vnitřní objekty dnešních kasáren, včetně jízdního. Až do roku 1933 zde byli kasernováni mimo pěchotu i vozatajci, detašovaná jednotka vozatajského praporu z Prahy-Vršovic. Objekt slouží svému účelu dodnes jako kasárny Jiřího z Poděbrad.

Kateřinská plukovní vojenská chlapecká škola (1787–1821)

Praha 2 – Nové Město, Kateřinská ul., čp. 468/30

Klášter sv. Kateřiny byl založen v roce 1355 pro sestry řádu augustiniánek, roku 1565 byl změněn v mužský konvent. Původní středověká stavba byla v letech 1718–1738 přestavěna. Roku 1787 císař Josef II. řád zrušil a z kasáren Na slupi sem byla přestěhována Plukovní vojenská chlapecká škola. Sídliла zde až do roku 1821, kdy si jednotlivé pluky zřídily vlastní školy v místě svého doplňovacího kádru (až do roku 1852, kdy přestaly existovat).

Králodvorské kasárny a kadetní škola (1784–1903)

Praha 1 – Staré Město, náměstí Republiky

Obvod někdejšího objektu kasáren by se dal ohraničit ulicemi U Prašné brány, Králodvorskou a jižní částí náměstí Republiky. Název byl odvozen od místa, kde původně stávala královská rezidence Václava IV. a krále Jiřího z Poděbrad – Králův dvůr. V roce 1556 daroval Ferdinand I. objekt maršálkovi Ladislavu Lobkovicovi. V majetku Lobkoviců zůstal až do roku 1631, kdy přešel do vlastnictví kardinála Arnošta z Harrachu, který zde zřídil bohoslovecký seminář. V roce 1784 převzala objekt vojenská správa a ubytovala v něm tehdejší elitní složku pěchoty, granátnický prapor. Po zrušení granátníků v rakouské armádě roku 1860 byla do kasáren v letech 1869–1900 umístěna pražská pěchotní kadetní škola. Do severní části kasáren (asi v místech dnešní budovy ÚV Čs. strany socialistické, čp. 660/I) byla za josefínské éry přestěhována garnizónní věznice ze Štokhauzu v Celetné ulici.

Kasárny Jiřího z Poděbrad na nám. Republiky

Pražští kadeti je opustili o prázdninách roku 1900 a přestěhovali se do nového areálu tzv. Kadetky na Mariánských hradbách u Hradu. Opuštěný objekt odkoupila roku 1903 Živnostenská banka, a spolu s přilehlým posádkovým kostelem sv. Vojtěcha ho nechala zbořit. Na části pozemku byl v letech 1906–1911 podle plánů Antonína Balšánka a Osvalda Polívky postaven Obecní dům hlavního města Prahy (čp. 1090/I).

*Jezdecké kasárny Na Panenské
Praha 6 – Břevnov, Parlérova ul.*

V tomto objektu, postaveném v devadesátých letech 19. století, byl vždy kasernován menší jezdecký oddíl, který ošetřoval a přijížděl koně pro důstojníky a frekventanty kadetní školy, v době první republiky pro důstojníky prezidentské kanceláře a posluchače Vysoké válečné školy.

Po roce 1945 byly budovy kasáren při stavbě ulice Pionýrů postupně odbourávány. Dnešní zbytek v Parlérově ulici je velitelskou budovou někdejšího objektu jezdeckých kasáren.

Novobranské kasárny Velké (1743–1880)

Praha 1 – Nové Město, náměstí Maxima Gorkého, čp. 991/13

Stály v místech někdejší Hypotéční banky, novorenesanční stavby arch. Achila Wolfa (1889 až 1900), kde je dnes poštovní úřad. Byly postaveny v tzv. španělském typu pro pěší vojsko, v letech 1813 a 1866 byly změněny ve vojenský lazaret. Sousedily s vojenskou zásobárnou mouky. Nazývaly se podle Nové brány, která stávala v těchto místech. Zbořeny byly v osmdesátých letech 19. století.

Novobranské kasárny Malé (1743–1880)

Praha 1 – Nové Město

Stály v místech dnešního bloku činžovních domů ohraničeném ulicemi Bolzanovou, Opletalovou a Hybernskou, těsně u někdejší Nové brány, která byla součástí pražského barokního opevnění. Sdílely společné osudy s Velkými kasárnami. I ony byly v letech 1813 a 1866 změněny v lazaret, společně s Velkými kasárnami roku 1880 zbořeny, a na jejich místech byly postaveny dnešní činžovní domy.

Dělostřelecké kasárny Na slupi (1783)

Praha 2 – Nové Město, Na slupi, čp. 450/4

Budova dnešního Výzkumného ústavu chorob reumatických Karlovy univerzity stojí v místech někdejšího kláštera servitů, zrušeného roku 1782. Rok nato se tam nastěhovali dělostřelci, kteří tvořili část osádky Vyšehradu. Současně zde byla první chlapecká vojenská pražská škola pro vojáky 47. pěšího pluku (doplňovaného z rakovnického kraje), 54. pěšího pluku (doplňovaného z berounského kraje) a 11. pěšího pluku (doplňovaného z kouřimského kraje); roku 1785 přestěhovaná do kláštera v Kateřinské ulici. Z části kasáren pak bylo zřízeno skladiště.

Špitálské kasárny (1783–1918)

Praha 1 – Hradčany, Kanovnická ul., čp. 73/7

Budova bývala špitálem sv. Antonína, který roku 1574 založil Maxmilián II. V roce 1735 byla přestavěna a roku 1783 sem byli nastěhováni dělostřelci. Kolem roku 1850 zde byla i dělostřelecká škola tzv. „bombardýrského“ sboru. Do konce 1918 zde byl kasernován houfnicový dělostřelecký oddíl. Po roce 1918 byly kasárny zrušeny a objekt se změnil na nájemní dům.

Trinitářské kasárny (1783–1880)

Praha 2 – Nové Město, Lazarská ul.

Nazývaly se také Kasárny u Židovské zahrady. Stály v místech bloku činžovních domů, který možno ohraničit ulicemi Vladislavovou, Lazarskou a Spálenou. Původně to byl klášter řádu trinitářů, jehož dochovanou součástí je kostel Nejsvětější Trojice, postavený po roce 1712 (SSNP ev. č. 1046). Klášter byl zrušen roku 1783 a do jeho budovy se nastěhovali vojáci.

Roku 1866 byly i tyto kasárny změněny ve vojenský špitál. V osmdesátých letech odkoupilo objekt město Praha a kasárny byly zbořeny.

Újezdské kasárny (1707–1928)

Praha 1 – Malá Strana, Újezd

Byly vybudovány v letech 1707–1712 stavitelem Antonínem Luragem na úpatí Petřína v místech dnešního parčíku na Újezdě. Jejich poloha měla ryze taktický účel, ochranu Újezdské brány. V roce 1775 bylo přistavěno druhé patro.

V těchto kasárnách se narodil 9. 7. 1834 Jan Neruda. Odsud 12. 8. 1881 přispěchali vojáci 25. pěšího pluku (doplňovaného chlapci z jihoslovenského města Lučence) jako první na pomoc hořícímu Národnímu divadlu. U 16. roty pěšího pluku zde sloužil jako jednoroční dobrovolník Mikoláš Aleš.

Kasárny po první světové válce převzal československý erár. Vojáci zde byli až do roku 1927. V letech 1928–1929 byly kasárny zbořeny.

Václavské kasárny (1783–1809)

Praha 2 – Nové Město

Kasárny byly klášterem bosáků řehole sv. Augustina. Ve středu celého areálu stál dnešní kostel sv. Václava v Resslově ulici (SSNP ev. č. 1223). Prostor tohoto kláštera by bylo možno přibližně vytyčit dnešními ulicemi Dittrichovou, Záhořanského, Na Zderaze a Václavskou. Po jeho zrušení v roce 1785 sem bylo nastěhováno vojsko, které objekt používalo až do roku 1809. Poté zde byla zřízena tzv. Svatováclavská věznice, zbořená roku 1893, kde odpykávali svůj trest čeští vlastenci z červnových událostí roku 1848. V druhé polovině 19. století zde byli vězněni pokrokoví dělníci v čele s Josefem Boleslavem Peckou a Ladislavem Zápotockým.

Kasárny Vlašský špitál (1791–1830)

Praha 1 – Malá Strana, roh ulic Vlašské a Šporkovy

Italové usedlí svého času v Praze a sdružení ve spolku pod ochranou P. Marie Nanebevzaté zakoupili roku 1602 dům Dominika de Bossi a k němu roku 1613 část Strahovské zahrady. Zde vybudovali nemocnici, která byla roku 1777 změněna v chudobinec a sirotčinec. Roku 1789 byl ústav zrušen a proměněn v továrnu. Roku 1791 se do objektu nastěhovalo vojsko, které zde zůstalo až do roku 1830, kdy byl celý objekt od vojenského eráru odkoupen a obnoven ke svému původnímu charitativnímu účelu. Vlašský špitál (dnes Casa d'Italia) čp. 335/III – se stal po roce 1942 italským kulturním střediskem v Praze; dnes je zde italská knihovna.

Voršilské kasárny (1784–dosud)

Praha 1 – Hradčany, Kanovnická ul., čp. 72/5

V někdejší Talmberkovském domě byl v roce 1691 založen klášter voršilek, v roce 1737

přebudovaný podle návrhu K. I. Dienzenhofera do dnešní honosné barokní podoby. Po zrušení kláštera roku 1784 byl objekt převzat vojenskou správou. V těchto kasárnách sloužil jako čestný plukovník 36. pěšího pluku někdejší korunní princ Rudolf a koncem 19. století básník a pozdější druhý generální inspektor čs. branné moci Josef Svatopluk Machar.

Vojenská škola hudebních elévů

Praha 4 – Krč, Budějovická

Školu založil v osmdesátých letech 19. století Gustav Endršt. Stála za ostrou zatáčkou Budějovické třídy, po levé straně pod příčnou ulicí Strmilovskou. Podle původního prospektu školy muselo být uchazečům 14 let a museli umět hrát na jeden strunný a jeden dechový nástroj. Byli v plném zaopatření vojenské správy a nosili vojenský stejnokroj. Studium bylo tříleté a o absolventy školy byl velký zájem. Do roku 1918 doslova tvořili jádro vojenských hudeb bývalé monarchie. Po roce 1918 převzala tentýž systém tehdejší čs. vojenská správa. Při výstavbě metra byla budova demolována.

Vozatajské kasárny vršovické (1888-1965)

Praha 10 – Vršovice, roh ulic SNB a Moskevské

Velký objekt, který mimo velitelské budovy (zbořené roku 1983) pozůstával z budovy kasáren a 12 dlouhých jednopatrových baráků (s rozsáhlými stájemi a skladem vozatajského materiálu), byl vybudován v letech 1880–1890. Do roku 1918 zde byl 3. vozatajský prapor a po státním převratu 1918 první čs. vozatajský prapor. Když byli vozatajci v čs. armádě 15. 9. 1933 zrušeni, byl zde kasernován 1. čs. autoprapor. Budovy byly postupně zbořeny v letech 1953–1983.

Vršovické pěchotní kasárny (také nazývány Nové)

Praha 10 – Vršovice, Na Míčankách 429

Komplex kasáren byl postaven v letech 1887–1890. Do roku 1918 zde byl kasernován chebský 73. pěší pluk a po roce 1918 až do roku 1939 známý pražský 28. pěší pluk, jehož příslušníkům říkali Pražané „Pražské děti“. V dobách první republiky nesl pluk čestné označení „Tyrše a Fügnera“.

Kasárny Zeughaus (zbrojnice)

Praha 1 – Malá Strana, Újezd, čp. 450/40

Původní objekt vystřídal celou řadu majitelů, z nichž nejznámějším byl po bitvě bělohorské Václav Michna z Vacínova. Michnovský palác zůstal sice pro nedostatek finančních prostředků nedokončen, ale přesto je to pozoruhodná stavba, zvláště její zadní trakt zbudovaný ve slohu severoitalské pozdní renesance v letech 1625–1650, patrně podle projektu F. Carattiho. Přední strana paláce je zbarokovaný renesanční letohrádek z poslední čtvrtiny 16. století.

V roce 1767 byl celý komplex odkoupen vojenskou správou za 23 000 zlatých a byla v něm zřízena výroba ručních chladných a palných zbraní. Když byla v roce 1779 přemístěna do ra-

kouských zemí, byli do objektu nastěhováni vojáci. V těchto kasárnách byl poměrně dlouhou dobu ubytován vždy jeden prapor 102. pěšího pluku z Benešova. Vojenským účelům sloužil objekt do roku 1918, kdy ho zakoupila Čs. obec sokolská a v roce 1922 nechala adaptovat pro své potřeby (arch. František Krásný). Dnes je zde sídlo Fakulty tělesné výchovy a sportu Karlovy univerzity a Muzea tělesné výchovy a sportu (Tyřšův dům).

Zderazské kasárny („Karlácké“) (1783–1870)

Praha 2 – Nové Město, Resslova ul., čp. 307/9

Budova těchto kasáren stojí mezi kostelem sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici a vlastní budovou Vysokého učení technického na Karlově náměstí. Původně to byl dům emeritních kněží, postavený v letech 1730–1736 K. I. Dienzenhoferem spolu s přilehlým kostelem, tehdy sv. Karla Boromejského (SSNP ev. č. 1221). V roce 1783 byl ústav založený roku 1684 zrušen a předán vojenskému eráru. V roce 1870 vojenská správa odprodala kasárny někdejší České polytechnice, dnes Českému vysokému učení technickému.

Na kostel byla v roce 1947 osazena pamětní deska připomínající místo posledního boje parašutistů, kteří v roce 1942 provedli atentát na Reinharda Heydricha.

Zeměbranecké kasárny (1890 – dosud)

Praha 6 – Hradčany, ul. Pionýrů, čp. 120/21

Dnešní objekt kasáren byl postaven městem Prahou podle projektu arch. Jindřicha Fialky v letech 1890–1892, v místě někdejšího IX. bastionu barokního opevnění Prahy. Do roku 1915 zde byl kasernován pražský 8. zeměbranecký pěší pluk, ke kterému byli odváděni převážně branci z Prahy. V období první republiky zde byl 151. protiletadlový dělostřelecký pluk, jehož některé baterie měly své cvičné „palposty“ na Petříně.

Starý vojenský špitál (? – 1845)

Praha 1 – Nové Město

Stál v místech kolejiště nádraží Praha-střed, a to za budovou dnešního poštovního úřadu. Zbořen byl v letech 1844–1845 při stavbě tohoto prvního nádraží v Praze.

Vojenský špitál „Erbanův dům“ (1725–1880)

Praha 1 – Nové Město

Stával u Nové brány v místech dnešní Bolzanovy ulice a tvořil zadní trakt někdejších Novobranských malých kasáren. Původní Erbanův dům byl roku 1725 odkoupen vojenským erárem a byl zde zřízen vojenský špitál. Zbořen byl současně s oběma Novobranskými kasárnami.

Dělostřelecká nemocnice „Weyerhof“

Praha 1 – Hradčany, Pohořelec, čp. 110/26

Dělostřelci měli v letech 1800–1837 svoji vlastní nemocnici v tzv. Weyerhofu na Pohořelci. Dnes je tato budova činžovním domem. Když původní Weyerhof již kapacitou i hygienickými

požadavky nestačil plnit své poslání, byla nemocnice zrušena a nemocní byli roku 1837 přemístěni do Martinického paláce na Hradčanech, který se později stal pobočkou vojenské nemocnice na Karlově náměstí v Praze 2.

Vojenská nemocnice na Hradčanech (1837 – dosud)

Praha 1 – Hradčany, Loretánská ul., čp. 181/4

Tuto budovu, bývalý Martinický palác, dal podle projektu Carla Fontany postavit v letech 1702–1705 Jiří Adam z Martinic architektem Bartolomějem Scottim. Vojenská nemocnice byla v této barokní stavbě zřízena roku 1837. Svůj charitativní účel plnil Martinický palác až do padesátých let 20. století.

Vojenská garnizónní nemocnice (1775–1939)

Praha 2 – Nové Město, Karlovo nám., čp. 504/36

Někdejší vojenská nemocnice tvoří dnes součást komplexu budov II. fakultní nemocnice Univerzity Karlovy. Budova byla postavena v letech 1658–1667 jako jezuitská novoměstská kolej. Roku 1773 ji Josef II. zrušil a od roku 1775 zde byla umístěna posádková nemocnice. K ní patřila jednopatrová budova vpravo od vchodu do dnešní nemocnice (čp. 1, U nemocnice), která v době monarchie sloužila za kasárny II. sanitní setniny. Po roce 1918 převzala nemocnici čs. vojenská správa a někdejší sanitní setninu vystřídala Zdravotnická rota č. 1.

Ze první světové války zde byl hlavním lékařem germanofil MUDr. František Halbhuber a v době první republiky MUDr. Jan Levit, plukovník zdravotní služby, popravený roku 1942 v Terezíně proto, že po atentátu odmítl operovat Reinharda Heydricha. Střední část budovy byla těžce poškozena náletem dne 14. února 1945.

Stará vojenská věznice – dříve nazývaná Štokhaus (? – 1760)

Praha 1 – Staré Město, Celetná ul., čp. 560/16

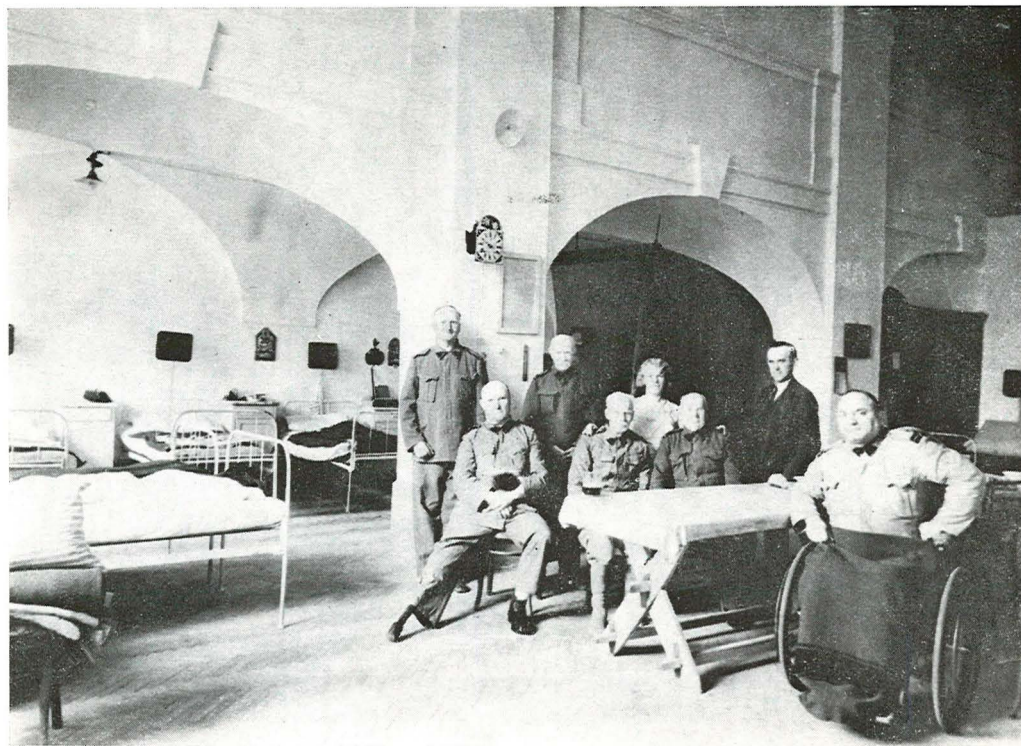
Budova někdejší věznice, původně gotický, později barokně přestavěný měšťanský dům, tvoří součást komplexu budov Karlovy univerzity. Avšak již od dob středověku až do roku 1760 zde byl neblaze proslulý Stockhaus (zvaný také U císaře Karla), ze kterého občas vycházel smutný průvod. Odsouzenec na dvoukolové káře, za ním kněz, vpředu a vzadu vojenská stráž. Průvod směřoval Novou branou na popraviště na úpatí Vítkovy hory, kde byl vězeň trestán tzv. právem útrpným.

V roce 1760 byl dům předán Karlově univerzitě a vězni byli odtud převezeni do části Králdvorských kasáren.

Garnizónní věznice (1896 – dosud)

Praha 1 – Hradčany, Kapucínská ul., čp. 214/2

Budova posádkové věznice a soudu byla postavena v letech 1894–1896. Sem byli umístěni vězni z věznice kasáren Na Františku. Během první světové války zde byla vězněna řada významných českých politiků.

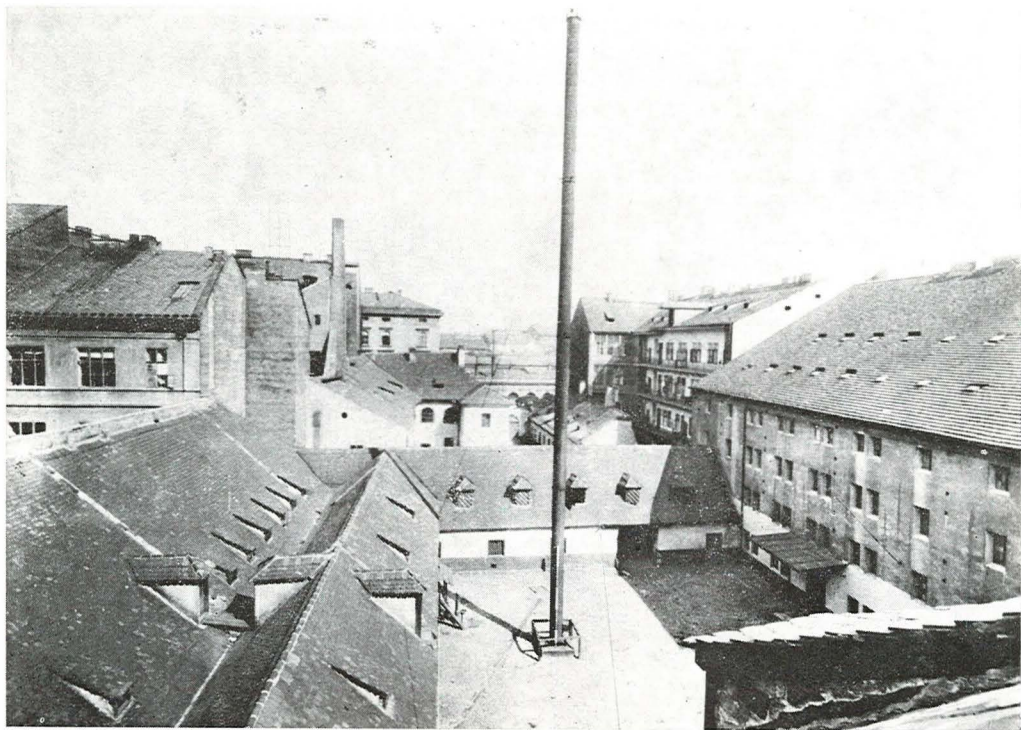
Interiér Invalidovny v r. 1933

*Místní pevnostní velitelství a Pevnostní stavební úřad
Praha 1 – Nové Město, Panská ul.*

Obě vojenské složky sídlily kolem roku 1850 v domě U tří nových lip, který stál v místech dnešního domu čp. 893/II. Přestože Marie Terezie vydala již 30. dubna 1749 dekret, kterým se rušila Praha jako pevnost, barokní opevnění Prahy posloužilo svému městu ještě roku 1757 při pruském obležení; pevností zůstala Praha i za pruské okupace 8. 7.–27. 8. 1866, i když se o město v pravém slova smyslu nebojovalo. Až roku 1871 směla pražská obec postupně vykupovat a bourat hradby včetně bran.

*Obranná křížová budova
Praha 1 – Hradčany – Strahovská ul., čp. 207/83*

Ve dvoře současného objektu na Petříně lze ze Strahovské ulice spatřit budovu křížového půdorysu. Místo dnešních oken byly zde původně střelny a budova měla sloužit jako poslední místo odporu při případné obraně dělostřelců, jejichž baterie byly umístěny na valech barokního opevnění mezi IV. a VI. baštou. Obranná budova byla postavena přibližně v polovině 19. století a měla kapacitu 120–150 obránců. Nikdy však ke svému původnímu účelu využita nebyla.

Nádvoří vojenských pekáren a zásobáren mezi Hyberskou ulicí a dnešním náměstím M. Gorkého, stav kolem r. 1895

Invalidovna (1737 – dosud)

Praha 8 – Karlín, Sokolovská tř., čp. 136/24

Za panování Karla VI. bylo v letech 1731–1737 započato se stavbou pražské Invalidovny podle návrhu K. I. Dienzenhofera. Stavba byla zprvu kryta z nadace hraběte Petra Strozziho. Čím déle stavba trvala, tím více ubývalo peněz, a tak objekt dnešní Invalidovny je pouhou devítinou původního projektu. Strohá barokní budova je uvnitř oživena arkádovým dvorem. Ve vestibulu jsou sádrové modely soch generálů Matyáše Gallase a Vincence Bianchiho od Tomáše Seidana.

V původním projektu komplexu deseti budov mělo být umístěno 4000 vojenských invalidů. Když k uskutečnění záměru nedošlo, byly pro invalidy zřízeny filiální ústavy, a to v Poděbradech, Brandýse nad Labem a Pardubicích. Invalidé byli v Karlíně až do roku 1935, kdy většina z nich byla přestěhována do nové Invalidovny do Hořic v Podkrkonoší. Část nejvíce tělesně postižených však zde zůstala a poslední invalida zde zemřel v roce 1956.

Mimo vlastní účel sloužila Invalidovna také jako kasárny pro některé útvary první republiky, mimo jiné i jako škola pro záložní důstojníky zdravotnictva. Rovněž zde bylo v letech 1924–1940 umístěno Vojenské historické muzeum, založené roku 1919 Vojenským ústavem

vědeckým. Dnes je v budově část depozitáře a archivu Národního technického muzea a vojenský historický archiv.

Stará vojenská pekárna „Pekhaus“ (1764–1902)

Praha 1 – Nové Město, Hyberská ul., čp. 1006/20

Vchod do někdejší vojenské pekárny byl v místech dnešní kavárny Arco, proti nádraží Praha-střed. Nad vchodem byl z dob francouzské okupace Prahy na oválné plechové tabuli nápis „L'art de vaincre est perdu sans l'art de subsister“ (Umění vítězit je ztraceno bez umění nasytit). Původní objekt byl rozsáhlý, mezi dnešní ulicí Hyberskou a náměstím Maxima

Vchod do někdejších vojenských pekáren (postaveny r. 1764, zbořeny r. 1902)

Gorkého. Pekárny zde byly postaveny generálním intendantem de Sechellem roku 1741 pro potřeby francouzské armády. Po odchodu Francouzů z Prahy sloužil objekt zejména jako sklad mouky vojenského eráru, který v roce 1764 ve dvoře mezi uvedenými ulicemi postavil velké pekárny s mohutnými komíny. V roce 1902 byl objekt demolován a zdejší provoz přestěhován do Dejvic, do tehdy nově vybudované zásobárny v Kovpakově ulici.

Vojenské transportní domy

Aby menší vojenské oddíly procházející Prahou nebo vojáci odcházející či vracějící se z dovolené měli kde přenocovat, byly zřízeny tzv. Vojenské transportní domy. Nejznámější byly v Jirchářích, v Ostrovni a ve Pštrossově ulici. Na druhém břehu Vltavy to byl od roku 1897 transportní dům na Malé Straně, Maltézské nám., čp. 476/III. Na počátku 17. století tu měl dílnu sochař Adrian de Vries. Od roku 1912 zde sídlí Deylův ústav slepců.

Dělostřelecký sklad (1880–1918)

Praha 1 – Hradčany, Pražský hrad

Původní budovu jízdní Pražského hradu postavil koncem 17. století podle návrhu Jeana Baptisty Matheye stavitel Jakub Antonín Canevalle. Přibližně od roku 1880 až do roku 1918 zde byl uskladněn dělostřelecký materiál z nedalekých Černínských a Špitálských kasáren. Za první republiky sloužila budova převážně jako sk ad. Po druhé světové válce v roce 1949 na základě rozhodnutí prezidenta Klementa Gottwalda byl objekt jízdní upraven Pavlem Janákem pro výstavní účely.

I. Hlavní vojenská strážnice

Praha 1 – Staré Město, Staroměstské nám.

Byla původně přízemním stavením, které stálo mezi tzv. Krenovským domem (čp. 936/I, zbořeným roku 1901), a palácem hrabat Kinských (čp. 606/I). Asi v první polovině 19. století byla strážnice přemístěna pod balkón Staroměstské radnice a odtud roku 1880 do Josefských kasáren (dnešní kasárna Jiřího z Poděbrad). K této strážnici náležely pobočky v trestnici Na Františku (Špinhaus) a dále ve farnostech u kostelů sv. Jiljí, u sv. Havla, u sv. Haštala, sv. Jakuba a Matky Boží před Týnem.

II. Hlavní vojenská strážnice

Praha 1 – Nové Město, Vodičkova ul., čp. 791/32

Na místě dnešní budovy bývalé České banky z roku 1914, postavené Antonínem Sakařem a Osvaldem Polívkou (dnes Čedok) na rohu Vodičkovy ulice a Václavského náměstí, stával do roku 1913 dům U Lhotků, známý z dobových kreseb svou renesanční věží. V tomto domě bývala hlavní strážnice pro Nové Město, již byly podřízeny pobočky ve farnostních obvodech u kostelů sv. Petra, sv. Jindřicha, sv. Štěpána, sv. Kateřiny, dále po jedné strážnici na Dolním, na Prostředním a na Horním Zderaze, u Špitálské brány, Nové brány, Koňské brány, Žitné brány, strážnice uvnitř citadely Vyšehradu, u Podskalského přívozu a na Výtoni.

III. Hlavní strážnice

Praha 1 – Malá Strana, Malostranské náměstí, čp. 35/21

Na rohu Malostranského náměstí a ulice Letenské proti kostelu sv. Tomáše stojí budova někdejší radnice. Do současné podoby byla stavebně upravena v letech 1617–1620. Několikrát byla vážně poškozena válečnými událostmi, a to roku 1631 za saské a roku 1648 za švédské okupace, v roce 1741 za bavorsko-francouzsko-saského obsazení a konečně v roce 1757 za pruského obležení Prahy. Za josefínských éry zde byla v přízemí zřízena jedna ze tří hlavních vojenských strážnic. Vlastní stráž čítala pětatřicet vojáků a byla zesílena deseti muži vojenské policejní stráže. Navíc na pobočných strážnicích bylo po třech mužích, a to ve farnostech u sv. Tomáše, sv. Mikuláše, u Maltézů, dále u Hradní stráže a u bran Říšské, Písecké a Újezdské.

Poboční strážnice

Byly na Mariánských hradbách, na Petříně čp. 203, 204, 206/IV, ve Štokhauzu (trestnice v Celetné ulici, čp. 560/I), u obou mosteckých věží Karlova mostu (na staroměstské straně na dnešním Křižovnickém náměstí).

Velitelství 8. sboru, po roce 1918 Zemské vojenské velitelství (1848–1939)

Praha 1 – Malá Strana, Malostranské nám., čp. 258/15

Budova Lichtenštejnského paláce byla do dnešní podoby upravena arch. Matyášem Hummlem na náklad Aloise Josefa Lichtenštejna. Původně zde stával pozdně renesanční dům, kde od roku 1620 až do své smrti v roce 1627 bydlel tzv. krvavý místodržitel Karel z Lichtenštejna, hlavní strůjce popravy českých pánů v roce 1621.

Roku 1631 za vpádu Sasů bydlel v tomto domě kurfiřt Jan Saský a v roce 1648 zde měli velitelství Švédové. Těmuž účelu sloužil dům roku 1741 za vpádu spojených vojsk Bavorů, Francouzů a Sasů. V období 1742–1792 zde byl poštovní úřad; v letech 1811–1826 tu bydlel Josef Dobrovský. Od roku 1848 bylo v budově Generální velitelství. V roce 1850 koupil dům rakouský vojenský erár za 150 000 zlatých a do roku 1918 zde bylo velitelství 8. sboru. Po státním převratu v roce 1918 až do roku 1939 byl objekt sídlem Zemského vojenského velitelství pro Čechy. V úzké budově po levé straně paláce měl služební byt plukovník Alfréd Rédl, náčelník zpravodajského oddělení 8. sboru, známý z vyzvědačské aféry před první světovou válkou.

Generální velitelství (1783–1848)

Praha 1 – Staré Město, Celetná ul., čp. 587/36

Dnešní budova byla postavena podle projektu Jana Josefa Wircha roku 1755 za mincmistra hraběte Pachty z Rájova jako mincovna. V osmdesátých letech 18. století byla upravena arch. Filipem Hegerem, a znovu v letech 1857–1858 arch. Josefem Maličkým. Balkón domu nesou sochy horníků a vojáků od Ignáce Františka Platzera, připomínající původní využití domu. V roce 1783 bylo v barokním nárožním paláci umístěno Generální velitelství, kterému

Bývalé vojenské zásobárny na Klárově

roku 1848 velel generál Windischgrätz. V prvním patře této budovy byla 12. 6. 1848 v rohovém okně s výhledem do Celetné ulice nahodilou střelou zabita jeho žena Marie Eleonora. Když bylo povstání potlačeno, Generální velitelství se přestěhovalo na Malou Stranu do Lichtenštejnského paláce.

Vojenské zásobárny na Klárově (1870–1926)

Praha 1 – Malá Strana, Klárov

Objekt stál podél obvodu celého dnešního parčíku vpravo při vyústění Mánesova mostu na Klárov a pozůstával z několika podezděných hrázděných budov a jedné přízemní zděné budovy pro kanceláře skladu. Uprostřed prostoru stála strážní budova. Tyto zásobárny byly zbořeny roku 1926.

Zbrojnice vyšehradská citadela (1655–1927)

Praha 2 – Vyšehrad

Přibližně ve středu vyšehradské pevnosti byla roku 1655 postavena zbrojnice. Stála v místech dnešního parčíku u kostela sv. Petra a Pavla. Když Vyšehrad přestal existovat jako pevnost, byly do zdejší zbrojnice umístěny vojenské sklady a opravný výstroje. Jako sklad převzala zbrojnici po roce 1918 i čs. vojenská správa a od roku 1923 zde skladovala automobilový

materiál včetně olejů a pohonných hmot. Neopatrností personálu zbrojnice v roce 1927 do samých základů vyhořela. Dnešní vstupní portál do parčíku je původním portálem zbrojnice, známé pod jménem Citadela.

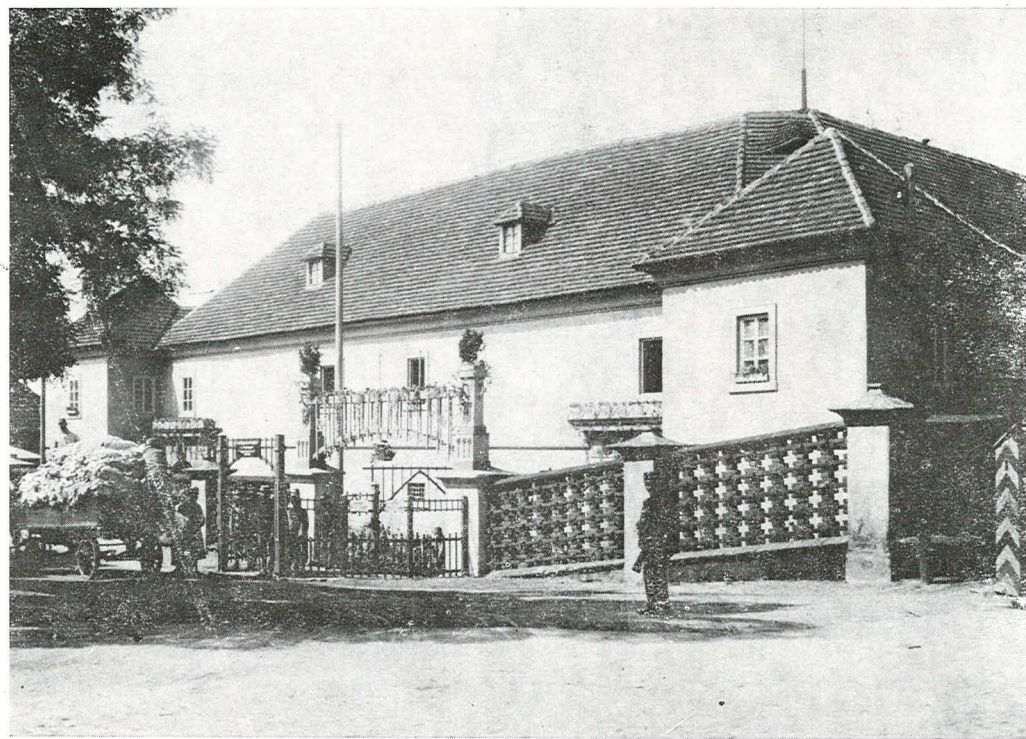
Kadetní škola (1900 – dosud)

Praha 6 – Dejvice, Mariánské hradby

(dnes vchod z ulice Na valech, čp. 135)

Byla postavena v letech 1895–1900; její čelní stranu tvořila ulice Mariánské hradby, zadní pak příjezdová cesta do Pražského hradu. Objekt kadetní školy byl vybudován s veškerým tehdejším komfortem, včetně jízdrny. Od 1. září 1900 zde začalo vyučování pro pěší kadety, kteří se sem přestěhovali z Královských kasáren a zůstali zde až do státního převratu v roce 1918. Pak vystřídala budova několik majitelů (státních organizací). V letech 1926–1939 v ní bylo sídlo Vysoké školy válečné.

Bývalá vyšehradská Citadela

Vojenské zásobárny v Praze – Dejvicích (1899 – dosud)

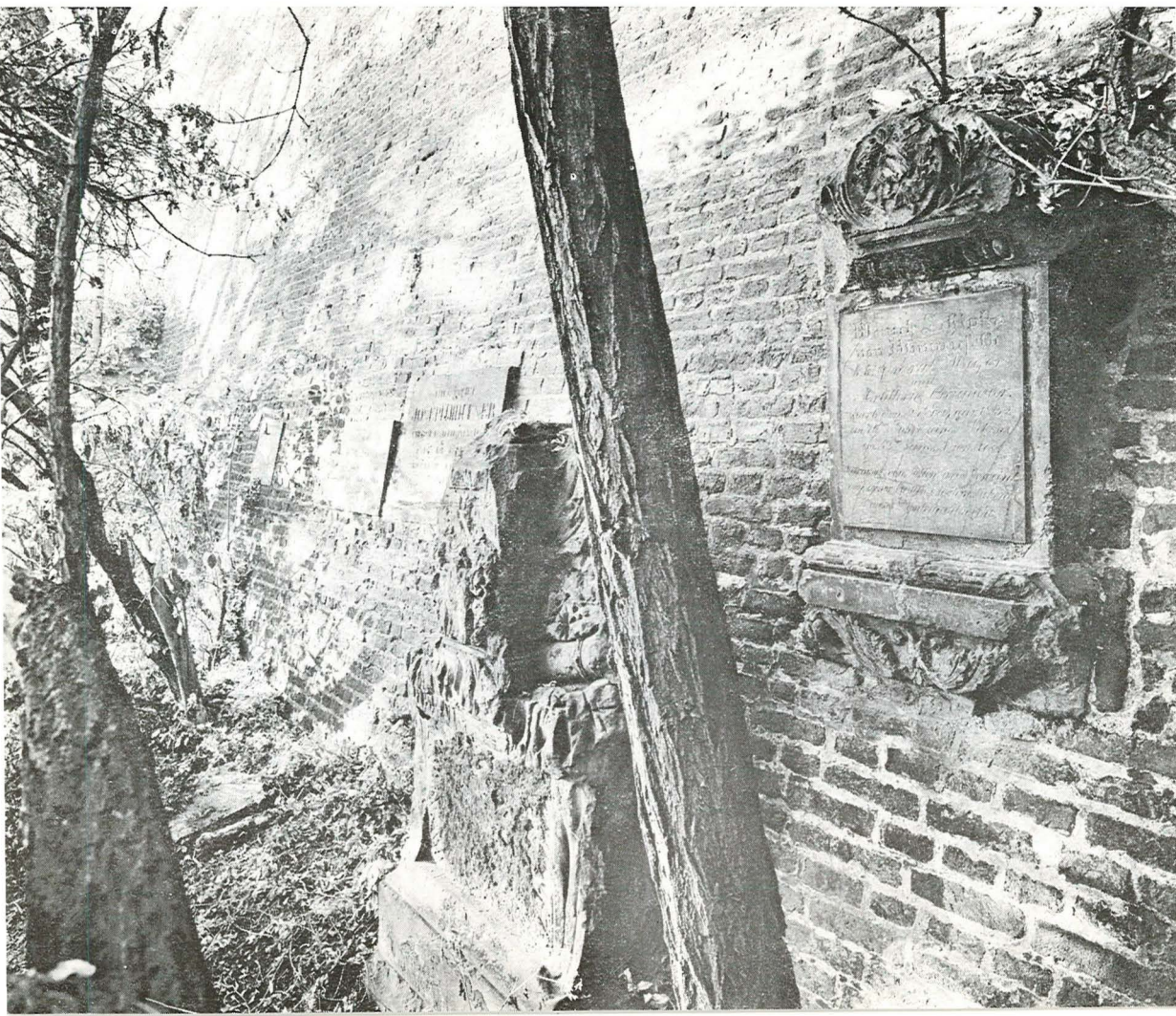
Praha 6 – Dejvice, Koupakova ul.

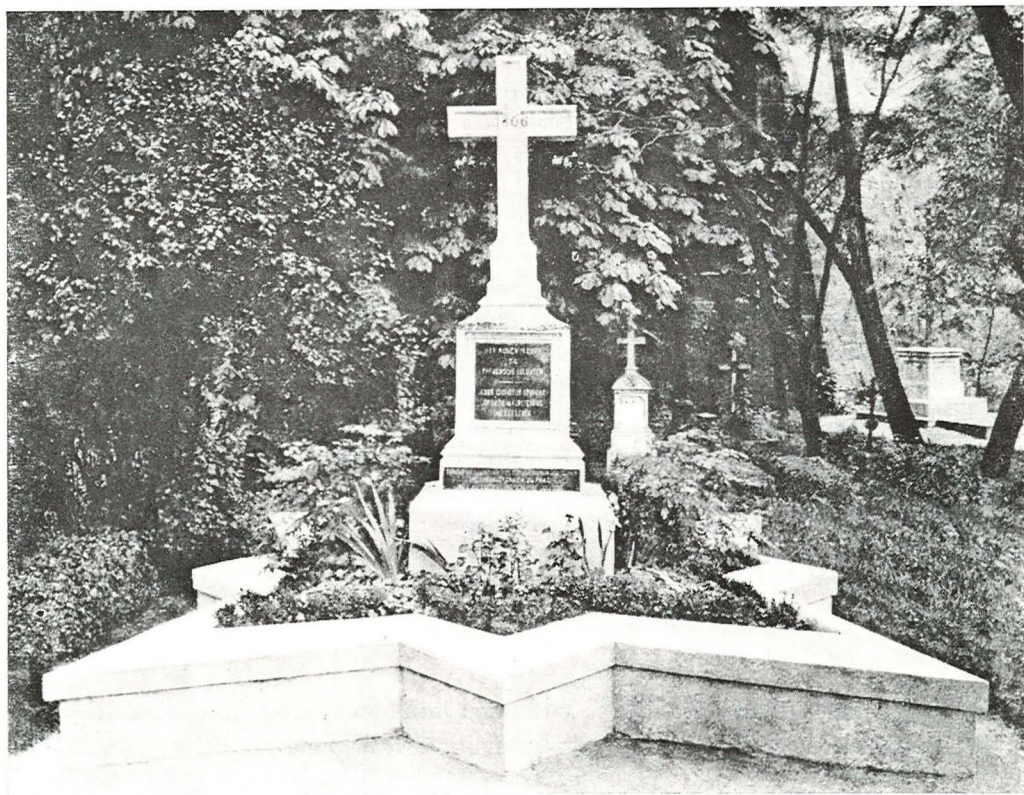
Objekt zásobáren a pekáren byl postupně budován v letech 1899–1914. Sem byly přestěhovány vojenské pekárny a zásobárny mouky z Hyberské ulice, z dnešního náměstí Maxima Gorkého, z Klárova a z dalších, tehdy po Praze roztroušených vojenských skladů. Od roku 1918 až do nacistické okupace v roce 1939 zde byl Divizní proviantní sklad číslo 1.

B. HŘBITOVY

Josefínské reformy zasáhly vojenské hřbitovy snad ještě více než vojenské stavby. Původně se zakládaly kolem farních kostelů, včetně hromadných hrobů z doby morů, ale jak Praha

Bývalý dělostřelecký hřbitov ve Střešovicích

Náhrobek pruských dělostřelců na střešovickém hřbitově, stav z r. 1905

rostla a pohlcovala okolní farnosti, přibývalo také hřbitovů. Aby se omezilo nebezpečí nákazy, rozhodl Josef II. roku 1786 přenést pohřebiště mimo obvod města. Pražské hřbitovy byly zrušeny a od konce 18. století se uvnitř pražských hradeb již nepohřbívalo. Vojáci bývali pochováni také u paty hradeb – takovým hřbitovem byl ještě donedávna existující dělostřelecký hřbitov mezi X. a XI. baštou pražského barokního opevnění na Hradčanech (SSNP ev. č. 1940). Po rozboření hradeb přinesla další změnu nová výstavba Prahy, tehdy byl například zrušen velký vojenský hřbitov v sousedství Invalidovny. Ostatky zde pohřbených vojáků byly přeneseny na Olšany.

Pohřebním místem bývaly také krypty větších kostelů, kde byli pochováni zvláště příslušníci šlechty. Najdeme mezi nimi mnoho vysokých důstojníků a vzhledem k tomu, že se jednalo o příslušníky nejvyšší třídy, jsou jejich náhrobky provedeny s důrazem na reprezentativní funkci. Často to jsou díla předních umělců své doby, a tak díky jejich vysoké umělecké hodnotě se jich zachovalo více a v lepším stavu než náhrobků prostých příslušníků vojenského stavu. Zachovalé náhrobní desky pocházejí většinou z 16.–17. století, zatímco honosnější náhrobky jsou novější; jsou zpravidla provedeny ve formě monumentálních katafalků figurální stafáže. Takové náhrobky mají kromě své hodnoty umělecké a historické i význam

kulturního dokumentu, neboť na nich lze studovat kroj, zbraně a zbroj příslušné epochy a mnohdy z nich lze vyčíst i další informace.

Starý dělostřelecký hřbitov

Praha 6 – Střešovice, Myslbekova ul.

Pod X. baštou (sv. Františka) pražského barokního opevnění se dnes nacházejí již jen zbytky někdejšího dělostřeleckého hřbitova pražské posádky, založeného roku 1786. Od roku 1906 se zde nepohřbívá.

Zajímavostí tohoto hřbitova byl společný šachtový hrob pruských dělostřelců, kteří společně přišli o život 25. 8. 1866.

Ještě před druhou světovou válkou byl celkový ráz hřbitova zachován. Dnes mimo desek se jmény zesnulých, které jsou zasazeny ve zdi bastionu, již těžko někdo uhádne, že zde kdysi býval upravený hřbitov s pěknými náhrobky, z nichž některé pocházely z kamenické dílny Roberta Platzera a Josefa Emanuela Krondela.

Starý vojenský a evangelický hřbitov

Praha 8 – Karlín

Hřbitov byl založen kolem roku 1786 za karlínskou Invalidovnou. Současná zástavba ztěžuje představu o jeho rozloze; dala by se přibližně vymezit ulicemi Šaldovou, Perneroovou, U Invalidovny a železniční tratí. Na vojenskou část hřbitova byli pohřbíváni pražští posádkoví velitelé a všichni důstojníci, poddůstojníci a vojáci pražské posádky, dále invalidé z nedaleké Invalidovny, ruští a pruští vojáci, kteří v pražských vojenských špitálech zemřeli v letech 1813–1815. V barokní kapli, která stála na tomto vojenském hřbitově, byly v roce 1813 uloženy i ostatky pruského generála Gerharda Scharnhorsta, které byly později převezeny do Berlína.

Na hřbitově stával pomník věnovaný carem Alexandrem I. památce ruských vojáků, kteří zemřeli v Praze po bitvě u Drážďan v roce 1813.

Hřbitov na Špitálském poli byl oficiálně zrušen roku 1894 a v letech 1905–1906 většina náhrobků včetně ostatků byla přenesena na Olšanský hřbitov, odd. IX./10b.

Staré vojenské hroby – Olšanské hřbitovy, oddělení IX./10b

V letech 1905–1906 sem byla převezena větší část náhrobků včetně ostatků z vojenského hřbitova v Karlíně. V šachtovém hrobě jsou pohřbeni vojáci, kteří padli v Praze a okolí v letech 1848–1849. Celkem je na tomto místě 34 historicky cenných náhrobků.

Šachtové hroby vojáků z let 1914–1918

II. obecný hřbitov

Po stranách šachtových hrobů jsou jmenné seznamy s uvedením příslušnosti k útvarům bývalé rakousko-uherské monarchie.

Vojenské hroby na Olšanech – náhrobek šikovatele M. Hardtmanna, který sloužil u 28. pražského pluku nepřetržitě 69 let

Starý židovský hřbitov

Praha 3 – Žižkov, Fibichova ul. (SSNP ev. č. 1329)

Starý zrušený židovský hřbitov s kostelem sv. Kříže z roku 1719 byl založen za morové epidemie roku 1680, a Židé zde byli pohřbíváni i za druhé morové epidemie v roce 1715.

Běžně byl používán až do roku 1784, kdy byl zrušen. Za francouzské okupace Prahy zde bylo pochováno na 7000 francouzských vojáků, a to do šachtových hrobů.

Současný veřejný sad na místě hřbitova je dnes stavenišťem nového televizního vysílače.

Čestné pohřebiště Rudoarmejců na Olšanech

Praha 3 – Žižkov, Želivského ul. – NKP, SSNP ev. č. 2026

Toto čestné pohřebiště bylo zřízeno již v roce 1945 a byly sem postupně přeneseny ostatky sovětských vojáků z hromadných i jednotlivých hrobů roztroušených po celé Praze. Je zde pochováno 463 sovětských vojáků, kteří padli při osvobozování Prahy.

Pohřebišti dominuje pomník od akad. sochaře Jaroslava Brůhy a akad. arch. Karla Beneše. Vládou ČSR bylo pohřebiště prohlášeno dne 24. 2. 1978 národní kulturní památkou.

Krematorium hlavního města Prahy

Praha 10 – Strašnice, Vinohradská tř., čp. 2254

Na nádvoří krematoria (1929–1932 podle projektu Aloise Mezery) je po pravé straně před hlavním vchodem uložen popel 2145 osob popravených za nacistické okupace v trestnici na Pankráci, na střelnici v Kobylisích a v koncentračním táboře Hradištko.

Památník protifašistické odboje

Praha 8 – Kobylisy, mezi ulicemi Střelničná a Žernosecká

NKP – SSNP ev. č. 1575

Tento památník je v místech někdejší pražské posádkové střelnice v Praze 8 – Kobylisích. Sama střelnice byla vybudována v letech 1889–1891 rakouskou vojenskou správou. Svému poslání sloužila i v období první republiky. Za nacistické okupace se stala popravištěm českých vlastenců. První popravy zde byly vykonány 30. 9. 1941, poslední 7. 5. 1945. Přišlo zde o život více jak 1400 osob, mužů i žen, z toho 516 v údobí tzv. heydrichiády.

Ihned po osvobození Prahy Sovětskou armádou bylo místo provizorně pietně upraveno. Až do padesátých let byla střelnice aktivně využívána. Když přestala technicky vyhovovat, zejména vzhledem k plánované sídlíšní zástavbě, ještě sloužila asi do poloviny roku 1968 Armádnímu filmu.

V roce 1964 byl prostor střelnice zapsán do Státního seznamu nemovitých kulturních památek. V roce 1975 bylo dokončeno architektonické i umělecké řešení současného areálu Památníku.

V místech vlastního popraviště stojí bronzová socha ženy od akad. sochaře Miloše Zeta, mozaiku s verší Miroslava Floriana provedl akad. malíř Martin Sladký. Celokovová konstrukce Památníku je dílem architekta ing. Josefa Poláka. Vláda ČSR prohlásila dne 28. 2. 1978 toto místo národní kulturní památkou.

Olšanské hřbitovy – SSNP ev. č. 1331

Praha 3 – Vinohrady, Vinohradská tř., čp. 1835

Olšanské hřbitovy založilo Staré Město pražské za morové epidemie roku 1680. V roce 1784 se staly ústředním pohřebišťem pro obce na pravém břehu Vltavy.

Čestný hrob bývalých příslušníků rakousko-uherské maríny

II. obecní hřbitov

Na pomníku je znak námořníků a nápis: „Odpust Bože naši vině, že umíráme na pevnině.“ Tento symbolický hrob byl zřízen v letech 1935–1937 Sdružením bývalých námořníků.

Čestný hrob příslušníků bývalého 102. Benešovského pěšího pluku

II. obecní hřbitov

Byl postaven na náklad bývalého Sdružení příslušníků 102. pěšího pluku v letech 1935–1937. Na jednoduchém pomníčku jsou uvedena jména bojišť z první světové války, kde tento český pluk bojoval.

Hrob pěšáka Josefa Kudrny

II. obecní hřbitov

Josef Kudrna byl záložním vojínem 102. benešovského pěšího pluku. V roce 1915 před odjezdem do pole údajně „pozvedl zbraň“ na důstojníka a byl odsouzen vojenskou justicí k trestu smrti zastřelením. Poprava byla vykonána 7. května 1915 nad vojenským cvičišťem v Praze-Motole.

Hroby popravených ruských a italských legionářů

II. obecní hřbitov

Kromě dvou až tří hrobů exhumovaných ostatků Starodružníků z Ruska je zde asi třicet hrobů s ostatky italských legionářů, poněkud příslušníků 34. pěšího pluku italských legií, které sem byly pietně uloženy 24. června 1921.

Hroby v dáli

II. obecní hřbitov

Nejsou to hroby v pravém slova smyslu, jde o uctění památky Pražanů padlých v první světové válce, jejichž ostatky nemohly být převezeny do Prahy. Na zadní straně zdi židovského hřbitova jsou připevněny tabulky se jménem padlého, s udáním jeho příslušnosti k druhu zbraně rakousko-uherské armády a s uvedením, kdy a kde dotyčný padl.

Hřbitov spojeneckých vojáků

Praha 3 – Žižkov, Želivského ul.

V několika řadách jsou zde hroby spojeneckých vojáků, kteří během druhé světové války

zemřeli na území Čech a Moravy. Na každém pomníčku je mimo jména uveden i někdejší plukovní, divizní nebo rozlišovací emblém podle druhu zbraní. Mimo Angličanů a Američanů jsou zde pochováni také vojáci polští, australské a novozélandské.

Střed hřbitova tvoří symbolický kříž v podobě meče. Za ním na severní zdi je postavena stylizovaná malá kaplička, kde ve výklenku s kovovými dvířky je uložen seznam všech spojeneckých hřbitovů na celém světě.

Ossarium – II. obecní hřbitov

V prostorné místnosti je uloženo 2 500 malých očíslovaných rakví s ostatky vojáků, kteří zemřeli v letech 1914–1918 v pražských vojenských špitálech.

Pohřebiště čs. rudoarmejců a příslušníků I. čs. armádního sboru v SSSR

V průčelí pod pomníkem jsou uloženy ostatky příslušníků Svobodovy armády, v zadní části je pohřebiště čs. rudoarmejců z doby Velké říjnové socialistické revoluce, v levé části je čestné pohřebiště Bulharů padlých za druhé světové války.

Na mnoha místech našeho hlavního města a snad na všech pražských hřbitovech najdeme mnoho dalších památníků z doby nedávno minulé, které připomínají známé i bezejmenné hrdiny Květnové revoluce roku 1945. Vzhledem k rozsahu je tato práce nemohla zaznamenat, i když všechny jsou velkými či malými milníky, které společně vyznačily cestu od minulosti k naší socialistické přítomnosti a všechny si zasluhují náš vděk a dík.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

- Streit J.: Divy staré Prahy, Mladá fronta, Praha 1946
Janáček J.: Malé dějiny Prahy, Orbis, II. přepracované vydání
Poche E. a Janáček J.: Praha: krok za krokem, Orbis, Praha 1953
Eckert F.: Posvátná místa královského města Prahy, svazek II., Praha 1834
Dolenský J.: Praha ve své slávě i utrpení, B. Kočí, Praha 1903
Zprávy Vojenského archivu a muzea RČS, ročník 28/1, svazek IV; Swietecký B.: Z vojenských dějin staré Prahy
Staletá Praha XI, Panorama, Praha 1981
Praha pokroková, Panorama, Praha 1981